

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของการศึกษา

บริเวณพื้นที่สูงทางภาคเหนือ เป็นแหล่งถิ่นฐานของกลุ่มชาวเขาซึ่งมักตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยและทำกินตามระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลแตกต่างกันไปตามแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ประชากรที่อาศัยอยู่บนที่สูงเหล่านี้ มีระบบการผลิตทางการเกษตรที่แตกต่างจากระบบของประชากรที่อาศัยอยู่บนพื้นราบ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและความลาดชันของพื้นที่เป็นสำคัญ ซึ่งระบบการเพาะปลูกบนพื้นที่สูงดังกล่าวสามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ (จันทบูรณ์, 2539)

1) ไร่เลื่อนลอย (Shifting Cultivation) ซึ่งมักเป็นรูปแบบการเกษตรของกลุ่มชาวเขาที่ปลูกฝิ่นเป็นพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ม้ง เย้า ลีซอ มูเซอและอาข่า

2) ไร่หมุนเวียน (Rotational Cultivation) ซึ่งเป็นรูปแบบการเกษตรของกลุ่มชาวเขาที่ไม่ปลูกฝิ่นเป็นพืชเศรษฐกิจ ซึ่งอาจฝิ่นใช้ยารักษาโรคเท่านั้น ได้แก่ กะเหรี่ยง ลัวะ ถิ่นและขมุ

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมการผลิตของชาวเขาที่แตกต่างจากคนพื้นราบส่วนใหญ่เป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาหลักบนพื้นที่สูง 3 ประการ ได้แก่ ปัญหาการปกครองและความมั่นคง ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ และปัญหายาเสพติด จากสภาพปัญหาดังกล่าวรัฐจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาชาวเขาและพื้นที่สูง

การพัฒนาพื้นที่สูงจากหน่วยงานของรัฐ เอกชน และองค์กรความร่วมมือจากต่างประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สูงที่สำคัญ ได้แก่ ช่วงปี พ.ศ.2498-2512 มีแนวคิดเรื่องรัฐกันชนและการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2498 โดยหน่วยงานของรัฐ คือ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมประชาสงเคราะห์ และกรมป่าไม้ เข้าไปพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ช่วงปี พ.ศ.2512-2534 มีแนวคิดเรื่องการลดพื้นที่ปลูกฝิ่นโดยการปลูกพืชทดแทน เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2512 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโครงการหลวงขึ้นเพื่อช่วยชาวเขาปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นทดแทนการปลูกฝิ่น ในพื้นที่สูงทางภาคเหนือ ในช่วงนี้เอง โครงการหลวงได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนทั้งจากรัฐบาลไทยและองค์กรระหว่างประเทศ เช่น United Nation Fund for Drug Abuse Control, United Nation Development Program และ United States Department of Agriculture (รัตนพร, 2546)

เมื่อองค์การสหประชาชาติโดย United Nation Fund for Drug Abuse Control – UNFDAC ให้ความสนใจงานสงเคราะห์ชาวเขาทางภาคเหนือของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงได้ส่งคณะทำงานเข้ามาสำรวจชาวเขากลุ่มต่างๆร่วมกับคณะสำรวจชาวไทย ในปี พ.ศ.2513 และร่วมกันจัดทำแผนการดำเนินการตามโครงการควบคุมยาเสพติดในประเทศไทยขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ.2514 รัฐบาลจึงตั้งคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ (กปส.) และองค์การสหประชาชาติก็กำหนดแผนการดำเนินงานในระยะแรก 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2516-2520 โดยจัดตั้งโครงการขึ้น 3 โครงการ โดยมีโครงการที่สำคัญคือ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา

และจากความช่วยเหลือของ UNFDAC นี้เองก็ทำให้รัฐบาลไทยได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศหรือหน่วยงานพัฒนาจากต่างประเทศอื่นอีก โดยผ่านทางสำนักงาน ปปส. เช่น รัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันให้ความช่วยเหลือภายใต้ "โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน" ในปี พ.ศ.2524 ขณะเดียวกันนั้นหน่วยงานความช่วยเหลือด้านควบคุมยาเสพติดแห่งสหรัฐอเมริกา (Narcotics Assitantant Unit : NAU) ก็ได้ให้ความช่วยเหลือปีต่อปี ภายใต้โครงการกำจัดกาฬโรคฝิ่น ต่อมาในปี พ.ศ.2528 องค์การบรรเทาทุกข์แห่งคริสตจักรนอร์เว (Norwegian Church Aid : NCA) ให้ความช่วยเหลือภายใต้ "โครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอร์เว" โดยดำเนินงานต่อเนื่องจากพื้นที่บางส่วนของโครงการปลูกพืชทดแทนและการตลาดที่สูงไทย-สหประชาชาติ (พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, 2531)

องค์กรระหว่างประเทศหรือหน่วยงานพัฒนาจากต่างประเทศต่างๆเหล่านี้ มักให้ความสนใจทำวิจัยหาพืชทดแทนฝิ่น ทั้งนี้นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2510 เป็นต้นมา มีหน่วยงานจากต่างประเทศ เช่น World Bank, USAID, UNICEF, SEATO และ UNFDAC เป็นต้น เข้ามาร่วมพัฒนาพื้นที่สูงของประเทศไทย โดยเฉพาะโครงการปลูกพืชทดแทนฝิ่นที่ได้รับการสนับสนุนจาก United Nations Fund for Drug Abuse Control (UNFDAC) ในปี พ.ศ.2516 ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 World Bank จึงให้ทุนสนับสนุนโครงการ Northern Agricultural Development Project โดยแบ่งออกเป็น 3 โครงการย่อย ส่วนที่เกี่ยวกับชาวเขาโดยตรง คือ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูงซึ่งต่อมาก็ได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐบาลออสเตรเลียให้ขยายออกไปจนถึงปี พ.ศ. 2536 (รัตนพร, 2546)

นอกจากโครงการดังกล่าว UNFDAC ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ได้สำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนชาวเขาที่ปลูกฝิ่นเพื่อจัดทำแผนแม่บท (Master Plan) แก่ปัญหาการปลูกฝิ่น แล้วจึงนำไปขอรับความช่วยเหลือด้านการพัฒนาจากต่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ โครงการพัฒนาที่ได้รับความช่วยเหลือและปรากฏในแผนดังกล่าว ได้แก่ หน่วยงานในสังกัดองค์การสหประชาชาติ (UNDP, UNFPA และ UNICEF) ร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือ โครงการพัฒนาที่สูงดอยแปเปือ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 และ

ในปีเดียวกันนี้ประเทศสวีเดนและแคนาดาก็ให้ความช่วยเหลือโครงการพัฒนาที่สูงดอยเวียงผา และโครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่นโดยผ่านทาง UNFDAC ต่อมาในปี พ.ศ.2531 DIAKONAI/SIDA จึงให้ความช่วยเหลือโครงการพัฒนาที่สูงดอยยาว-ผาหม่นโดยผ่านทาง UNFDAC อีกเช่นกัน

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2535-2544 ก็เริ่มมีแนวคิดเรื่องการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) และนำไปสู่การจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อม และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2535-2539) และฉบับที่ 2 (พ.ศ.2540-2544) ในเวลาต่อมา ส่วนแนวคิดในปัจจุบัน คือแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา แนวคิดดังกล่าวเริ่มขึ้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ต่อเนื่องมาจนถึงฉบับที่ 9 ซึ่งสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนร่วมตัดสินใจเลือกการพัฒนาตามความต้องการของชุมชน

จากการประเมินสถานการณ์และวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาของชุมชนบนพื้นที่สูงลดความรุนแรงลงและมีแนวโน้มคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ทางหนึ่ง ปัญหาใหม่ที่ต่อเนื่องก็เริ่มก่อตัวขึ้นและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นด้วย (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548)

ทั้งนี้ การดำเนินงานของโครงการพัฒนาต่างๆที่ผ่านมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่สูงที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมหลายอย่าง เช่น การลดลงของปริมาณการผลิตฝิ่น เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการส่งเสริมพืชพาณิชย์ การใช้ที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มขึ้นและเส้นทางคมนาคมสะดวกขึ้น โอกาสทางสาธารณสุขและการศึกษาดีขึ้น เป็นต้น (มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม, ทำเนียบองค์กรพัฒนาชาวเขา, 2533) ในขณะเดียวกันการขยายตัวเข้ามาของกลไกตลาดและอำนาจรัฐ ก็ได้ส่งผลทางหนึ่งต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต รวมถึงระบบการผลิตและจัดการทรัพยากรอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรดั้งเดิมแบบพึ่งตนเองไปสู่รูปแบบการเกษตรเพื่อการค้า วิถีชีวิตและระบบการผลิตต้องพึ่งพิงภายนอกและตลาดมากขึ้น การตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรบนพื้นที่สูง การอพยพลงสู่พื้นราบ ปัญหาที่ดินและป่าไม้ (รัตนพร เศรษฐกุล, 2546) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจไปสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้ต้องได้รับการพิจารณาและให้ความสนใจอย่างต่อเนื่องต่อไป

โครงการหลวง เป็นโครงการพัฒนาที่มีบทบาทสำคัญและประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูงต่อการพัฒนาพื้นที่สูงนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากมีลักษณะการดำเนินงานที่สมบูรณ์แบบและครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยงานวิจัยเกษตรที่สูง งานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ และงานการตลาด (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548)

โครงการหลวง เป็นโครงการส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2512 ต่อมาในปี พ.ศ.2535 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระราชดำริเปลี่ยนแปลงสถานภาพโครงการหลวง โดยให้โครงการหลวงจดทะเบียนเป็นมูลนิธิเพื่อให้เป็นองค์กรนิติบุคคล มีกฎหมายรองรับและดำเนินงานด้วยความเป็นปึกแผ่นสืบไป ดังนั้น โครงการหลวงจึงได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิโครงการหลวงในปีเดียวกันนี้เอง

เมื่อแรกเริ่มพื้นที่โครงการหลวงมีสภาพปัญหาหลักที่สำคัญ ได้แก่ ชาวเขาทำไร่เลื่อนลอยและปลูกฝิ่นอยู่ทั่วไปซึ่งยังไม่มีพืชชนิดใดเหมาะสมต่อการปลูกทดแทนฝิ่นในขณะนั้น เนื่องจากข้อได้เปรียบด้านขนาดในการขนส่งและการตลาดของพืชชนิดนี้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาความมั่นคงในพื้นที่และปัญหาการถางป่าและทำลายต้นน้ำลำธารอีกด้วย ดังนั้น โครงการหลวงจึงได้ดำเนินงานวิจัยเกษตรที่สูงควบคู่กับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกรบนที่สูงแห่งต่างๆ ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระราชดำริมาตั้งแต่เริ่มโครงการ โดยนำพันธุ์พืชที่ได้จากผลงานวิจัยไปส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกทดแทนการปลูกฝิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม้ผลเมืองหนาวชนิดต่างๆ พืชผัก ไม้ดอก ข้าว และถั่วต่างๆ รวมทั้งกาแฟอาราบิก้า ฯลฯ

ในปัจจุบัน โครงการหลวงมีพื้นที่รับผิดชอบ 1.74 ล้านไร่ ครอบคลุม 5 จังหวัดทางภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน พะเยา และแม่ฮ่องสอน โดยมีประชากรในพื้นที่ประมาณ 113,684 คน ซึ่งประกอบด้วยคนไทยพื้นราบ ชาวเขา และชนกลุ่มน้อย ทั้งนี้โครงการหลวงมีสถานีวิจัยอีก 4 แห่ง และศูนย์พัฒนาของโครงการจำนวน 36 แห่ง (จากข้อมูลพื้นฐานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 36 ศูนย์ ประจำปี พ.ศ.2547 ของสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง) และจากการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิตของเกษตรกรชาวเขา จากเดิมมีรายได้จากการปลูกฝิ่นและการทำไร่เลื่อนลอยมาเป็นการปลูกพืชที่ใช้สำหรับบริโภคในครัวเรือนและส่งจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้แก่ครอบครัว ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงแล้ว เกษตรกรบนพื้นที่สูงทั่วไปก็นำผลที่ได้รับจากโครงการหลวงทั้งความรู้ทางวิชาการและพันธุ์พืชไปใช้ตามสภาพของแต่ละพื้นที่ ทำให้ชาวเขามีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น รวมทั้งอัตราการถางป่าในพื้นที่โครงการหลวงลดลง นอกจากนี้ในพื้นที่โครงการหลวงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมมือในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้คืนความสมบูรณ์ (คณะทำงานจัดทำแผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ระยะที่ 2, แผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ระยะ 5 ปี พ.ศ.2545-2549, ม.ป.ป.)

นอกจากนั้น มูลนิธิโครงการหลวงยังมีบทบาทสำคัญที่ช่วยผลักดันให้ผลผลิตของเกษตรกรออกสู่ตลาด ซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางภายใต้เครื่องหมายการค้าตราดอยคำด้วย อย่างไรก็ตามจากสถานการณ์ที่ประเทศไทยได้มีการเปิดการค้าเสรีมากขึ้น ทำให้สินค้าของประเทศไทยมีการแข่งขันทางการตลาดสูง โดยเฉพาะการเปิดการค้าเสรีกับประเทศจีนภายใต้

ความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ระหว่างไทย-จีน ส่งผลกระทบที่สำคัญต่อการนำเข้าสินค้าดังกล่าวจากทางตอนใต้ของประเทศจีนเข้ามาแข่งขันกับสินค้าผักที่ผลิตจากพื้นที่สูงซึ่งมีลักษณะของพืชผักที่ใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดผลกระทบกับราคาและส่งผลถึงรายได้ของเกษตรกรบนพื้นที่สูงซึ่งกำลังได้รับความสนใจและพิจารณาอยู่ในขณะนี้ (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, รายงานสัมมนา เรื่องทิศทางการตลาดสินค้าโครงการหลวง, 2547)

สถานการณ์ทางหนึ่งในปัจจุบัน พื้นที่สถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 36 แห่ง ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้น ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นด้วย โดยพบว่า ในปี พ.ศ.2545 มีจำนวน 825,660 คน และในปี พ.ศ.2546 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 866,529 คน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547) ดังนั้นหน่วยงานต่างๆจึงได้เล็งเห็นศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาให้มีขีดความสามารถในการรองรับกิจกรรมและการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวด้วย เห็นได้จากรายงานการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง 2 ฉบับที่ผ่านมา ได้แก่ โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และโครงการศึกษาและจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิทัศน์ โครงข่ายการท่องเที่ยวอ่างช้างและอินทนนท์ กม.31 จังหวัดเชียงใหม่ โดยสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า พื้นที่สูงได้เริ่มเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการพัฒนาการบริการท่องเที่ยวมากขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมา การพัฒนาโดยการส่งเสริมเกษตรที่สูงของโครงการหลวง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง โดยเฉพาะการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นมุ่งอธิบายผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินเป็นหลัก เป็นกรณีศึกษาผลกระทบของโครงการพัฒนาชนบทแบบเน้นการเกษตร ทั้งนี้ ยกเอาการส่งเสริมเกษตรที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวง ในพื้นที่บริเวณสถานีเกษตรหลวงอ่างช้าง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกรณีตัวอย่างเนื่องจากสถานีเกษตรหลวงอ่างช้าง เป็นสถานีหลักในการศึกษาวิจัยพืชเมืองหนาวของโครงการหลวงและเป็นสถานีวิจัยพืชเมืองหนาวที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการพัฒนาความร่วมมือของสถาบันวิชาการ เอกชน กลุ่มสมาคมและองค์กรอิสระในการพัฒนาสังคมและส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรให้มีเทคโนโลยีการผลิตพืชเมืองหนาว รวมถึงแพร่กระจายนวัตกรรมทางการเกษตรที่ได้จากการทดลองวิจัยไปสู่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและพื้นที่สูงแห่งอื่นๆ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรที่สูงในเวลาต่อมา

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาการส่งเสริมการเกษตรที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวง
2. ศึกษาผลกระทบจากการส่งเสริมการเกษตรที่สูงต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในพื้นที่ส่งเสริมและสนับสนุนของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่
3. ประเมินผลการส่งเสริมการเกษตรที่สูงต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน
4. เสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่ส่งเสริมและสนับสนุนของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่ให้สอดคล้องกับการพัฒนาภูมิภาค

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตทางพื้นที่ สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านคุ้ม ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ของโครงการประมาณ 16,820 ไร่ อยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ครอบคลุม 6 หมู่บ้าน คือ บ้านหลวง, บ้านคุ้มและบ้านปางม้า หมู่ที่ 5 ตำบลแม่งอน, บ้านขอบด้ง, บ้านนอแลและบ้านป่าคา หมู่ที่ 11 ตำบลม่อนปิ่น
2. ขอบเขตทางเนื้อหา ศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินเฉพาะในพื้นที่ของโครงการหลวงอ่างขาง โดยมุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.4 ขั้นตอนของการศึกษา

1. ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - การตั้งถิ่นฐาน
 - การใช้ที่ดิน
2. ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง
 - สภาพพื้นที่ทั่วไปของอำเภอฝางและสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง
 - การส่งเสริมเกษตรจากการเข้ามาของมูลนิธิโครงการหลวง
3. สัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง
 - รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในปี พ.ศ.2525
 - รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในปี พ.ศ.2546
4. วิเคราะห์รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน
 - เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน

- วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ อันเนื่องมาจากปัจจัยและเงื่อนไขของการพัฒนาและส่งเสริมเกษตร รวมถึงประเมินผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน

5. เสนอแนะแนวทางการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ จากการสำรวจภาคสนามโดยการสำรวจและสอบถาม

- รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินประมาณปี พ.ศ.2525 โดยการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องในอดีต
- รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในปัจจุบัน รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิด โดยการสำรวจและสอบถาม

2. ข้อมูลทุติยภูมิ จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและพื้นที่สูงขององค์กรต่างๆที่ได้ศึกษาและรวบรวมไว้

- สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง ศึกษาและรวบรวมข้อมูลการพัฒนาเกษตรที่สูง
- กรมพัฒนาที่ดิน ศึกษาและรวบรวมข้อมูลการใช้ที่ดิน
- กรมส่งเสริมการเกษตร ศึกษาและรวบรวมข้อมูลวิชาการส่งเสริมการเกษตร
- กรมการปกครอง ศึกษาและรวบรวมข้อมูลการบริหารพัฒนาข้อมูลประชากรบนพื้นที่สูง
- กรมป่าไม้ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำ
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลการพัฒนาและสวัสดิการสงเคราะห์ชาวเขา
- สภาพความมั่นคงแห่งชาติ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลการแก้ไขปัญหาชาวเขาและพืชเสพติด
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเรื่องยาเสพติด
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ศึกษาการใช้ที่ดินของโครงการหลวง

- มูลนิธิโครงการหลวง ศึกษาและรวบรวมข้อมูลงานวิจัย งานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ และงานการตลาดบนพื้นที่สูงของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
- โครงการการพัฒนาที่สูงต่างๆ เช่น โครงการพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา ไทย/สหประชาชาติ โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน โครงการพัฒนาที่สูงไทย-ออสเตรเลีย โครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอร์เว เป็นต้น
- หอสมุดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- หอสมุดของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน)
- ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย

1.6 ระเบียบวิธีการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้องจากการสำรวจภาคสนามในสถานีวิจัยเกษตรหลวงอ่างขางและพื้นที่โดยรอบ
- ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมจากงานเขียน งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ ข้อมูลทางสถิติต่างๆ รวมทั้งแผนที่ทางภูมิศาสตร์ซึ่งได้มาจากแหล่งที่มาของข้อมูลต่างๆ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

- อธิบายและแสดงข้อมูลต่างๆ เช่น ตารางสถิติ แผนภูมิหรือแผนที่ เป็นต้น
- เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินระหว่างปี พ.ศ.2525 และปี พ.ศ.2546 โดยมีหน่วยการวิเคราะห์ คือ หมู่บ้านในขอบเขตพื้นที่โครงการหลวงอ่างขาง ได้แก่ หมู่บ้านขอบด้ง หมู่บ้านหลวง หมู่บ้านคุ้มและหมู่บ้านปางม้า
- เชื่อมโยงปัจจัยและเงื่อนไขของการเข้าพัฒนาและส่งเสริมเกษตรของโครงการกับรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบผลจากการพัฒนาของโครงการหลวงต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน
2. เป็นกรณีศึกษาโครงการพัฒนาชนบทเพื่อขยายผลและเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่อื่นต่อไป